

Το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων: ενσωμάτωση, ερμηνεία και αξιολόγηση της Οδηγίας 96/9/ΕΟΚ

“Το πιο σημαντικό στοιχείο της Οδηγίας 96/9/ΕΟΚ είναι η θέσπιση του ειδικής φύσης δικαιώματος του κατασκευαστή βάσεων δεδομένων, με το οποίο προστατεύονται οι μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, λόγω του εμπορικού ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν.”

Μαρία Κανελλοπούλου - Μπότη

Λέκτορας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα
Αρχαιονομίας - Βιβλιοθηκονομίας

Η Οδηγία 96/9/ΕΟΚ¹ για τη νομική προστασία βάσεων δεδομένων, συμπλήρωσε δέκα χρόνια ζωής.² Μέσα στα δέκα αυτά χρόνια η Οδηγία ενσωματώθηκε³ από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ερμηνεύθηκε⁴ από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (και από πολλά δικαστήρια των κρατών μελών⁵) και αξιολογήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁶ Τως δεν είναι υπερβολή να δηλώσει κανείς ότι η Οδηγία αυτή είναι η πρώτη Οδηγία, η οποία προκάλεσε, μετά την ψήφισή της,⁷ τόσες αντιδράσεις. Ούτε η ενσωμάτωση της Οδηγίας αυτής στα εθνικά δίκαια ούτε η ερμηνεία της από τους δικαστές ούτε η αξιολόγησή της έγιναν χωρίς προβλήματα και χωρίς συνεχή, εκτενή και μάλιστα διεθνή κριτική. Η κριτική αυτή δεν προήλθε μόνον από ακαδημαϊκούς, αλλά και από εκπροσώπους διαφόρων φορέων, από πολλούς διαφορετικούς χώρους.⁸ Ακόμη και αναπτυσσόμενες χώρες, όταν ασκήθηκαν πιέσεις προς μία Διεθνή Συνθήκη προστασίας βάσεων δεδομένων,⁹ διαμαρτυρήθηκαν ότι απειλούνται τα δικαιώματά τους.¹⁰

Κ., Η προστασία βάσεων δεδομένων στο κοινοτικό δίκαιο-η πρόσφατη Οδηγία 96/9/ΕΟΚ, ΕΕΕυρΔ 1996, 725 επ., Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Χρήση βάσεων δεδομένων σε βιβλιοθήκες και αρχεία, ΙονΕπιθ 2005, 11 επ. και www.eae.org.gr/congress/Papers/papers.html, Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας και η εξαίρεση υπέρ της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας, ΣυγχΕκπ

145 (2006), 86 επ. Για μια από τις πρώτες μετά την Οδηγία αναλύσεις του ειδικής φύσης δικαιώματος βλ. Stamatoudi I., The EU Database Directive: Reconceptualizing Copyright and Tracing the Future of the Sui Generis Rights, RHDI 50, 1997, 435 επ.

3. Για μια λεπτομερή έκθεση της ενσωμάτωσης αυτής ανά κράτος μέλος, βλ. Κανελλοπούλου - Μπότη Μ., Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων, 2004, 75 επ.
4. Fixtures Marketing Ltd v Svenska AB, C-338/2002; Fixtures Marketing Ltd v Organismos Prognostikon Agonon Podofairou EG, C-444/2002, Fixtures Marketing Ktd v Oy Veikkaus Ab (Oy Veikkaus, C-46/2002, British Horseracing Board Ltd v William Hill Organization Ltd, C-203/2002.
5. Ιδιαίτερα αναλυτική και περιεκτική παρουσίαση αποφάσεων δικαστηρίων της Ευρώπης (ανά χώρα) βρίσκεται στο www.ivir.nl/files/database/index.html, The Database Right File, του Ινστιτούτου Δικαίου της Πληροφορίας στο Αμστερνταμ.
6. DG Internal Market and Services Working Paper, First Evaluation of Directive 96/9EC on the legal protection of databases στην ηλεκτρονική διεύθυνση europa.eu/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf
7. Μέχρι την ψήφισή της, η Οδηγία αυτή δεν είχε προκαλέσει σημαντικές αντιπαραθέσεις στις σχετικές συζητήσεις των αρμοδίων εκπροσώπων των κρατών-μελών, βλ. για την ιστορία της Οδηγίας Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων, 2004, 33 επ. και Davison M., The Legal Protection of Databases, 2003, 253. Το αντίθετο είχε, για παράδειγμα συμβεί, κατά τις διαβουλεύσεις της Επιτροπής ως προς την προστασία λογισμικού πριν την ψήφιση της Οδηγίας 250/91/ΕΟΚ-«αγκάθι» (βλ. Καραγιάννη Β., Συμβάσεις παροχής λογισμικού (software) και κανόνες ανταγωνισμού, 2002, 71) πρόμοιο με το ζήτημα του επιτηρητού της αποσυμπίλησης (reverse engineering) προγράμματος Η/Υ δεν υπήρξε για τις βάσεις δεδομένων βλ. (ανάμεσα σε άλλους) Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Το δίκαιο της πληροφορίας, 2004, 81 επ. Για μια αναλυτική και εμπειρισπατωμένη παρουσίαση του ζητήματος βλ. Μαρίνο Μ.Θ., Λογισμικό-Προστασία και Συμβάσεις II, 1992.
8. Για παράδειγμα, οχόλια επί της αξιολόγησης της Επιτροπής κατέθεσαν φορείς όπως: European Digital Rights, European Lotteries, Consumer Project on Technology, European Association of Directory and Database Publishers, Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition and Tax Law, Yahoo!, Share the Vision (αγγλική οργάνωση βοήθειας ατόμων με προβλήματα όρασης), European Blind Union, EBLIDA, The Newspaper Society, All European Academies, CODATA, Football DataCo Ltd, European Consumers Organization και άλλοι. Βλ. τον κατάλογο στην ιστοσελίδα http://forum.europa.eu.int/Public/irc/markt/markt_consultations/library?l=/copyright_neighbouring/database_consultation&vm=detailed&sb=Title
9. Βλ. και το κατατεθέν Σχέδιο Συνθήκης, Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases, CRNR/DC/6, http://www.wipo.int/documents/en/diplconf/6dc_sta.htm
10. Βλ. αναλυτικά, Κανελλοπούλου - Μπότη Μ., Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων, 2004, 192 επ.

1. Οδηγία 96/9/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 1996 σχετικά με τη νομική προστασία βάσεων δεδομένων, ΕΕΕΚ Αρ. L-77/20, 27.9.1996. Το πλήρες κείμενο της Οδηγίας βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:EL:HTML> (στα ελληνικά).

2. Ειδικά για τις βάσεις δεδομένων (ελληνική βιβλιογραφία) βλ. Καλλινίκου Δ., Πνευματικά Ιδιώματα και συγγενικά δικαιώματα, β' έκδοση, 2005, σελ. 72 επ., Μαρίνο Μ.Θ., Πνευματική Ιδιοκτησία, 2004, 321 επ., Κανελλοπούλου-Μπότη Μ., Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων, 2004, Συνοδίου Τ., Η Νομική Προστασία των Βάσεων Δεδομένων, 2004 (διδ. διατρ.), Κουμάντο Γ., Βάσεις δεδομένων και κοινοτικές οδηγίες, ΝοΒ 2002, 33, Μαρίνο Μ.Θ., Παραχώρηση χρήσης βάσεων δεδομένων-η πληροφορία ως αντικείμενο συναλλαγής, ΕΕμπΔ 1998, 16 επ., Σχοινά Ι., Η βάση δεδομένων ως αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας, ΕλΔ 17 (1996), 1216 επ., Μαρίνο Μ.Θ., Νομική προστασία βάσεων δεδομένων. Το ιδιαίτερο (sui generis) δικαίωμα της Οδηγίας 96/9/ΕΟΚ, ΔΕΕ 1997, 128, Μαρίνο Μ.Θ., Προβλήματα πνευματικής ιδιοκτησίας από την εκμετάλλευση έργων λόγου σε ψηφιακές βάσεις δεδομένων, ΕλΔ 1996, 1222, Γάκη Μ., Η έννοια της βάσης δεδομένων και το πεδίο εφαρμογής του ειδικής φύσης δικαιώματος (με αφορμή την απόφαση ΔΕΚ της 9.11.2004, C-444/02), ΕΕΕυρΔ 1: 2005, 115 επ., Βασιλάκη-Μπουγιούκα

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σήμερα παραθέτει, στην επίσημη αξιολόγηση της Οδηγίας, ως πιθανή επιλογή, την ολοκληρωτική κατάργησή της.¹¹ Οι άλλες επιλογές που παρουσιάζονται στην Έκθεση είναι η κατάργηση (μόνο) του ειδικής φύσης δικαιώματος, η τροποποίησή του και η διατήρηση του status quo. Ενώ πραγματικά δεν γνωρίζουμε τι θα γίνει στο μέλλον, ίσως μια παρουσίαση του παρελθόντος του ειδικής φύσης δικαιώματος βοηθήσει σε μια πιο επιτυχή πρόγνωση της έκβασης μιας υπόθεσης, η σημασία της οποίας οπωσδήποτε εκφεύγει του χώρου της πνευματικής ιδιοκτησίας.¹²

1. Το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων - Περιεχόμενο και ενσωμάτωση στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών

Η Οδηγία 96/9/ΕΟΚ για τη νομική προστασία βάσεων δεδομένων δεν περιέχει μόνο το (νέο) δικαίωμα, ειδικής φύσης (sui generis) του κατασκευαστή βάσεων δεδομένων. Αντίθετα, περιέχει και ειδική προστασία των βάσεων δεδομένων που κρίνονται πρωτότυπες,¹³ με την έννοια ότι αποτελούν πνευματικό δημιούργημα (φυσικά, του δημιουργού τους). Η προστασία αυτή δεν παραλλάζει ουσιαστικά από τη γνωστή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, προστασία των έργων του ανθρωπίνου πνεύματος, για τα οποία η νομοθεσία απονέμει το δικαίωμα της αναπαραγωγής και εκμετάλλευσης στον δημιουργό τους. Όμως, το πιο σημαντικό στοιχείο της Οδηγίας είναι, αναμφισβήτητα, η θέσπιση του ειδικής φύσης δικαιώματος του κατασκευαστή βάσεων δεδομένων. Με το δικαίωμα αυτό προστατεύονται οι μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, λόγω σημαντικής επένδυσης στην κατασκευή τους, ενώ αυτές, οι «μη πρωτότυπες» βάσεις, είναι οι βάσεις δεδομένων που είναι όχι μόνον οι περισσότερες, αλλά και οι βάσεις που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο εμπορικό ενδιαφέρον.¹⁴ Επίσης, πρώτη φορά εμφανίστηκε σε νομοθεσία παρόμοιο δικαίωμα. Για τον λόγο αυτόν, η συζήτηση στην παρούσα μελέτη θα περιορισθεί στο ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή.

Ο σκοπός για τον οποίο εκδόθηκε η Οδηγία ήταν ουσιαστικά η προώθηση της ευρωπαϊκής αγοράς βάσεων δεδομένων, με στόχο να καταστούν οι βάσεις των Ευρωπαίων κατασκευαστών παγκοσμίως ανταγωνιστικές.¹⁵ Ο πραγματικός ανταγωνιστής ήταν (και είναι) οι ΗΠΑ, που κατείχαν (και κατέχουν) την πρώτη θέση στην αγορά αυτή.¹⁶ Παράλληλα, αναφέρεται ως σκοπός και η ανάγκη θέσπισης ομοιόμορφης νομικής προστασίας βάσεων δεδομένων στην ευρωπαϊκή κοινότητα.

Η επένδυση στην κατασκευή της βάσης δεδομένων έχει αντικαταστήσει την προσωπική συμβολή του δημιουργού στο έργο, ως προϋπόθεση προστασίας. Εφόσον αποδειχθεί

ουσιώδης επένδυση (σε κεφάλαιο, χρόνο, ενέργεια κ.λπ.)¹⁷ του κατασκευαστή της βάσης, αποκτά αυτός το ειδικής φύσης αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής και εκμετάλλευσης της βάσης. Η επένδυση κατά την Οδηγία πρέπει να αφορά την απόκτηση, τον έλεγχο ή την παρουσίαση του περιεχομένου της βάσης. Η ουσία του δικαιώματος είναι ότι ο κατασκευαστής μπορεί να επιτρέψει ή να απαγορεύει την αφαίρεση ή/και την επαναχρησιμοποίηση του συνόλου ή ουσιαστικούς μέρους της βάσης δεδομένων, αξιολογούμενου ποσοτικά ή ποιοτικά (άρ. 7 παρ. 1 της Οδηγίας). Αφαίρεση σημαίνει μόνιμη ή προσωρινή μεταβίβαση του συνόλου ή ουσιαστικούς μέρους της βάσης σε άλλο μέσο με κάθε τρόπο ή μορφή (άρ. 7 παρ. 2α), ενώ επαναχρησιμοποίηση σημαίνει διάθεση στο κοινό, με κάθε τρόπο του συνόλου ή ουσιαστικούς μέρους της βάσης δεδομένων. Το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή έχει κατά την Οδηγία διάρκεια δεκαπέντε ετών από την κατασκευή της, όμως η προστασία επεκτείνεται χρονικά, εφόσον η βάση τροποποιείται ουσιαστικά (ποιοτικά ή ποσοτικά) και

11. Βλ. παραπάνω υποσημείωση αρ. 6. Πάντως, στην Ελλάδα, ο *Κουμάντος*, ό.π., 507, με ιδιαίτερα γλαφυρό τρόπο προβαίνει σε κριτική κατά της Οδηγίας, παρατηρώντας, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη θα έπρεπε να έχουν τη νομική δυνατότητα να αρνηθούν να ενσωματώσουν μια Οδηγία που είναι ακατανόητη.
12. Καθώς αναμφισβήτητα αγγίζει ευρύτερα ζητήματα όπως: οι αρχές της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, τα συνταγματικά δικαιώματα των χρηστών βάσεων δεδομένων στην ελευθερία της έκφρασης και της έρευνας, η ανάγκη νομικών τροποποιήσεων λόγω των κινδύνων ψηφιακού περιβάλλοντος και οι δυνατότητες παρέμβασης των ισχυρότατων ομάδων πίεσης (ως προς αυτά, βλ. *Μαρίνο Μ.Θ.*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ό.π., σελ. 323).
13. Ούτε η Οδηγία ούτε το άρθρο 2 παρ. 2α του ελληνικού Ν 2121/1993 περιέχουν τον όρο «πρωτότυπη» (βάση δεδομένων). Με βάση αυτό, το κριτήριο προστασίας για τις βάσεις δεδομένων είναι εάν αυτές, λόγω της επιλογής ή της διευθέτησης του υλικού τους, αποτελούν πνευματικό δημιούργημα (η έκφραση της Οδηγίας είναι «the author's own intellectual creation», Κεφάλαιο ΙΙ, Άρθρο 3).
14. Πρβλ. προς *Μαρίνο Μ.Θ.*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ό.π., 103: «... η προϋπόθεση αυτή της πρωτοτυπίας (κατά την Οδηγία) στις περισσότερες περιπτώσεις δεν συντρέχει, με αποτέλεσμα να μένουν απροστατευτές οι σημαντικές επενδύσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία και λειτουργία, τον έλεγχο των στοιχείων και τη διαρκή ανανέωση μιας βάσης δεδομένων ...».
15. Βλ. και Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases COM(92) 24 final – SYN 393, OJ C 156, 23.6.1992, σ. 4 και Amended Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases COM(93) 464 final – SYN 393, OJ C 308, 15.11.1993, σελ. 1 και Οδηγία 96/9/ΕΟΚ, αιτιολογικές σκέψεις 9 και 11, επίσης εκτενή ανάλυση στο Report, ό.π., υπ. 6.
16. Για παράδειγμα, αναφέρεται ότι το 2003, η ευρωπαϊκή αγορά βάσεων δεδομένων αντιστοιχούσε σε 28%, έναντι του 68% των βάσεων αμερικανικής προέλευσης. Βλ. *Williams M.*, The State of Databases Today: 2004, Gale Directory of Databases 2004, vol. 1, Part 1 (Gale Research, Detroit). Από το 1974 μέχρι το 2003, ο αριθμός των βάσεων δεδομένων παγκοσμίως αυξήθηκε από 301 σε 18.214, ενώ το 1996, έτος θέσπισης της Οδηγίας, το οικονομικό μέγεθος της ευρωπαϊκής αγοράς παροχής ψηφιακής πληροφορίας ανερχόταν στα 7.6 δις ευρώ. Η κυριαρχία των ΗΠΑ στην αγορά αυτή υπήρξε από την αρχή αδιαμφισβήτητη, *Williams*, ό.π.
17. Βλ. αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας 7, 12, 39 και 40.

η διαρκής ανανέωση του περιεχομένου σημαίνει χρονικά περιοριστή προστασία.¹⁸

Όπως σε κάθε δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, έτσι και για το ειδικής φύσης δικαίωμα η Οδηγία προβλέπει εξαιρέσεις. Οι εξαιρέσεις αυτές, όμως, δεν προβλέπονται υπέρ του κοινού γενικά ή υπέρ κάθε τρίτου, αλλά υπέρ του «νομίμου χρήστη» (άρ. 8 και 9). Μόνο ο νόμιμος χρήστης μιας βάσης δεδομένων έχει το δικαίωμα να προβαίνει σε εξαγωγή ή/και σε επαναχρησιμοποίηση επουσιώδους μέρους της βάσης δεδομένων (αρ. 8 παρ. 1).¹⁹ Επίσης, εάν το κρίνουν σκόπιμο τα κράτη-μέλη κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας, ο νόμιμος χρήστης μπορεί να έχει το δικαίωμα να προβαίνει σε εξαγωγή δεδομένων μόνο από μη ηλεκτρονική βάση δεδομένων για ιδιωτική χρήση. Η εξαίρεση δεν έχει εφαρμογή στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Παράλληλα, δυνητική είναι για τα κράτη μέλη η εξαίρεση υπέρ του νομίμου χρήστη πάντοτε που επιτρέπει μόνο την αφαίρεση, όχι την επαναχρησιμοποίηση, ουσιώδους τμήματος της βάσης δεδομένων για ερευνητικό ή εκπαιδευτικό σκοπό (εφόσον αναφέρεται η πηγή και στο βαθμό που αυτό δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο μη εμπορικό σκοπό). Δυνητική είναι και η εξαίρεση που επιτρέπει και αφαίρεση και επαναχρησιμοποίηση ουσιώδους τμήματος της βάσης δεδομένων για λόγους δημόσιας ασφάλειας ή διοικητικής/δικαστικής διαδικασίας.

Αυτό είναι το βασικό περιεχόμενο της Οδηγίας για το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας ανά κράτος μέλος ακολούθησε μία αργή πορεία, κατά την οποία καταρχήν τα περισσότερα κράτη έχασαν τη νόμιμη προθεσμία ενσωμάτωσης.²⁰ Πέραν όμως από αυτό, η Οδηγία ενσωματώθηκε:²¹

- Πολύ πιστά από την Ιταλία²² και την Ισπανία²³
- αρκετά πιστά από την Ελλάδα²⁴ και το Βέλγιο²⁵
- αρκετά ικανοποιητικά, αν και με προβλήματα, από την Αυστρία,²⁶ τη Γαλλία,²⁷ την Ιρλανδία,²⁸ την Ολλανδία,²⁹ την Πορτογαλία³⁰ και την Αγγλία³¹
- σχεδόν ικανοποιητικά, αλλά με πολλά προβλήματα, από τη Γερμανία³² και το Λουξεμβούργο³³
- πρόχειρα από τη Δανία³⁴ και τη Φινλανδία³⁵ και
- εξαιρετικά πρόχειρα από τη Σουηδία.³⁶

Η πιστότητα ή αντίθετα, η προχειρότητα της ενσωμάτωσης της Οδηγίας στις νομοθεσίες των κρατών μελών προκύπτει πολλές φορές ευχερώς. Για παράδειγμα, η Σουηδία, η Φινλανδία και η Δανία παρέλειψαν εντελώς να συμπεριλάβουν στη σχετική νομοθεσία τον ορισμό, κατά την Οδηγία, της βάσης δεδομένων.³⁷ Ο ορισμός όμως όχι μόνο συμπεριλαμβανόταν σε αναγκαστικές διατάξεις της Οδηγίας, αλλά και ουσιαστικά, καθορίζει το πεδίο εφαρμογής της: ποια χαρακτηριστικά πρέπει να παρουσιάζει η βάση για να εμπίπτει στην προστασία της Οδηγίας. Αλλού βλέπουμε ότι το κράτος-μέλος επέλεξε δικό του ορισμό για

τη βάση δεδομένων, με επίκεντρο τη δομή της.³⁸ Η έννοια του νομίμου χρήστη δεν ορίστηκε ομοίμορφα από τα

18. Βλ. *Marino M.Θ.*, Πνευματική Ιδιοκτησία, ό.π., σελ. 325.

19. Νόμιμος είναι καταρχήν ο χρήστης, ο οποίος δικαιούται να χρησιμοποιεί τη βάση ως συμβαλλόμενος με τον κατασκευαστή, δηλ. εκείνος που αντλεί δικαιώματα από τη σύμβαση παραχώρησης χρήσης βάσης δεδομένων. Αυτή είναι και η θέση του πρωτεργάτη της Οδηγίας *Jens Gaster* (βλ. *Hugenholtz B.*, Implementing the European Database Directive, www.ivir.nl/publications/hugenholtz/PBH-HCJ-LIB.doc, κατά τον οποίον ο *Gaster* ήταν ο υπεύθυνος για την Οδηγία αυτή εκ μέρους της Επιτροπής)-η θέση αυτή υποστηρίζεται από τον *Gaster*, *La protection juridique des bases des données a la lumière de la discussion concernant le droit d' auteur et les droits voisins dans la société de l' information*, *Libertés, Droits et réseaux dans la société de l' information*, Bruylant, Bruxelles 1996, 27, 38-39. Από εκεί και πέρα, αμφισβητείται κατά πόσο κάποιος τρίτος, εκτός σύμβασης, δικαιούται να επικαλεσθεί ότι είναι νόμιμος χρήστης επειδή κάνει χρήση π.χ. της εξαίρεσης υπέρ της έρευνας ή της διδασκαλίας. Ο συλλογισμός καταλήγει να είναι κάπως κυκλικός: επειδή προβαίνω σε έρευνα που δεν έχει εμπορικό σκοπό, είμαι νόμιμος χρήστης (;), όπως για να μπορώ να επικαλεσθώ την εξαίρεση, πρέπει να είμαι (ήδη) νόμιμος χρήστης (βλ. άρ. 9 της Οδηγίας). Η αοριστία της έννοιας «νόμιμος χρήστης» έχει προκαλέσει σοβαρή κριτική, βλ. *Κουμάντο*, ό.π., *Vanovermeire V.*, The Concept of the Lawful User in the Database Directive, IIC.1/2000, *Hugenholtz B.*, Implementing the European Database Directive, www.ivir.nl/publications/hugenholtz/PBH-HCJ-LIB.doc

20. Για λεπτομερή ανάλυση ανά κράτος της ενσωμάτωσης, βλ. *Κανελλοπούλου - Μπότη*, Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων, 2004, 75 επ.

21. Βλ. *Nautadutilh*, Final Report. The Implementation and Application of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases, Study-Contract ETD/2001/B5-3001/#/72, σελ. 371.

22. Νομοθετικό διάταγμα της 6.5.199, το οποίο ενσωματώθηκε στον *Legge sulla protezione del diritti d' autore e di altri diritti connessi al suo esercizio*, 21.4.1941.

23. Νόμος 5/1998 (12.4.1996).

24. Ν 2819/2000, άρ. 7. Τροποποίηση του Ν 2121/1993 για την πνευματική ιδιοκτησία.

25. Νόμος της 31.8.1998.

26. *Urheberrechtsgesetz-Novelle* 1997, 9.1.1998. Ο αυστριακός αυτός νόμος τροποποίησε τον Ομοσπονδιακό Νόμο Πνευματικής Ιδιοκτησίας σε έργα λογοτεχνίας και Τέχνης και Συγγενικά Δικαιώματα, της 9.4.1936.

27. Νόμος 98-536, 1.7.1998, ισχύς από 1.1.1998.

28. Copyright and Related Rights Act, 2000 (ισχύς από 1.1.2001).

29. Νόμος της 8.7.1999 (ισχύς από 21.7.1999).

30. Διάταγμα - Νόμος 122/2000 (4.7.2000).

31. Copyright and Rights in Databases Regulations 1997, 18.12.1997, ισχύς από 1.1.1998 (S.I. 1997, No. 3032).

32. *Urheberrechtsgesetz*, άρ. 7, Νόμος περί Επικοινωνιακών και Πληροφοριακών Υπηρεσιών της 30.6.1997 (ισχύς από 1.1.1998).

33. Νόμος της 18^{ης} Απριλίου 2001, για την πνευματική ιδιοκτησία, τα συγγενικά δικαιώματα και τις βάσεις δεδομένων (ισχύς από 3.5.2001).

34. Ολοκληρωμένος Νόμος περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας αρ. 706 της 29.9.1998 (ισχύς από 26.6.1998).

35. Ν 404/8.7.1961, σε ισχύ από την 15^η Απριλίου 1998, τροποποίηση του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

36. Με τροποποίηση του Ν 729/1960 για την πνευματική ιδιοκτησία της 30^{ης}.12.1960 (ισχύς από 1.1.1998).

37. Κατά την Οδηγία, βάση δεδομένων είναι η συλλογή έργων, δεδομένων ή ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή με άλλο τρόπο, Κεφ. 1 άρ. 1 παρ. 2 της Οδηγίας.

38. Λουξεμβούργο, βλ. *Nautadutilh*, ό.π., σελ. 371.

κράτη μέλη, ενώ άλλες χώρες ενσωμάτωσαν και άλλες όχι, την εξαίρεση υπέρ της έρευνας και της διδασκαλίας.³⁹ Οι σκανδιναβικές χώρες διατήρησαν τον παλαιότερο «κανόνα του καταλόγου» τους («the catalogue rule», κανόνας προστασίας περιεχομένου καταλόγων, ο οποίος υπήρξε και παράδειγμα για την μεταγενέστερη προστασία των βάσεων με την Οδηγία) και έτσι, έχουν σε ισχύ τρία συστήματα προστασίας βάσεων αντί για τα δύο της Οδηγίας (προστασία με *copyright*/προστασία με *sui generis* δικαίωμα). Λέξεις της Οδηγίας (όπως, για παράδειγμα, η λέξη «κανονική» ή και ολόκληρη η φράση «και κανονική χρήση του περιεχομένου» της βάσης, ή ολόκληρη η φράση «ποσοτική ή ποιοτική», για την ουσιώδη επένδυση) λείπουν από τα σχετικά νομοθετικά κείμενα της ενσωμάτωσης. Κάποιες χώρες, όπως για παράδειγμα η Αυστρία, η Δανία και η Γερμανία, απέφυγαν τους νέους όρους «αφαίρεση» και «επαναχρησιμοποίηση», εμμένοντας στην «κλασική» ορολογία του *copyright*, όπως π.χ. η «αναπαραγωγή». Αλλού η τόσο σημαντική προϋπόθεση της προστασίας, η ουσιώδης επένδυση, «υποσκάπτεται» από την παράλληλη θέσπιση μιας διάζευξης, («ουσιώδης επένδυση) ή μεγάλος αριθμός ατόμων πληροφορίας» (Δανία, Φινλανδία, Σουηδία). Ακόμη και η Ελλάδα, που ενσωμάτωσε πολύ πιστά την Οδηγία, δεν περιόρισε την αναπαραγωγή βάσης δεδομένων για ιδιωτική χρήση μόνο στις μη ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων,⁴⁰ παρά τη ρητή πρόβλεψη του άρ. 6.2.α της Οδηγίας, ενώ την έκφραση «για σκοπούς επεξηγήσεως για διδασκαλία» της Οδηγίας (άρ. 9β) μετέφερε στον ελληνικό νόμο ως «για εκπαιδευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς»⁴¹ (γενικά).

Πάντως, παρόμοια προβλήματα ως προς την ενσωμάτωση ευρωπαϊκής Οδηγίας έχουν παρουσιασθεί και στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ, για την εναρμόνιση συγκεκριμένων στοιχείων της πνευματικής ιδιοκτησίας και σχετικών δικαιωμάτων στην Κοινωνία της Πληροφορίας.⁴²

2. Ευρωπαϊκή νομολογία για το ειδικής φύσης δικαίωμα - Η ερμηνεία της Οδηγίας από το ΔΕΚ

Το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή βάσεων δεδομένων «προκάλεσε», ήδη από τη θέσπισή του, έναν μεγάλο αριθμό αποφάσεων διαφόρων δικαστηρίων των κρατών-μελών, όχι όμως επί διαφορών τις οποίες θα μπορούσε κανείς εύλογα να αναμείνει.⁴³ Τα ευρωπαϊκά Δικαστήρια⁴⁴ βρέθηκαν μπροστά σε έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό πολύ διαφορετικών μεταξύ τους «επίδοξων» βάσεων δεδομένων, είτε σε έντυπη είτε σε ηλεκτρονική μορφή, «on line» και «off line»: τηλεφωνικοί κατάλογοι,⁴⁵ συλλογές νομικών πληροφοριών,⁴⁶ μπρώα εταιριών,⁴⁷ μικρές αγγελίες για θέσεις εργασίας,⁴⁸ κατάλογοι εκθέσεων,⁴⁹ περιοδικά,⁵⁰ σύνολα διαδικτυακών συνδέσμων,⁵¹ διαφημίσεις,⁵² συλλογές

διευθύνσεων,⁵³ συλλογές τίτλων άρθρων,⁵⁴ hit charts,⁵⁵ πληροφορίες για ακίνητα προς πώληση,⁵⁶ προγράμματα

39. *Nautadutilh*, ό.π., σελ. 373.

40. Βλ. σχετικά σχόλια στο *Nautadutilh*, ό.π., σελ. 165.

41. Άρ. 56^Α παρ. 6 Ν 2121/1993.

42. ΟJ L 167 22 Ιουνίου 2001, 10-19. Παρατηρείται σχετικά, ειδικά για την εναρμόνιση προς το άρθρο για τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας, ότι «...η ανάλυση της ενσωμάτωσής του άρ 6(3) της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ αποκαλύπτει ότι η αβεβαιότητα ως προς το εύρος των διατάξεων που στοχεύουν στην προστασία με τεχνολογικά μέτρα καθώς και ως προς τον ορισμό κρίσιμων όρων όπως «αποτελεσματικά μέτρα» είναι σταθερή-ακόμα και σε βασικό επίπεδο...», βλ. *Gasser U. & Girsberger, M.*, «Transposing the Copyright Directive: Legal Protection of Technological Measures in EU-Member States - A Genie Stuck in the Bottle?» (November 2004). Berkman Working Paper No. 2004-10. διαθέσιμο στο SSRN: <http://ssrn.com/abstract=628007> ή DOI: 10.2139/ssrn.628007.

43. «... Τουλάχιστον το 50% των αγωγών που κατατέθηκαν, προήλθαν από ένα πολύ μικρό ποσοστό εταιριών (μικρότερο του 5%), οι οποίες έχουν δικαιώματα σε τηλεφωνικούς καταλόγους, σε προγράμματα αγώνων, συναυλιών ή σε τηλεοπτικά προγράμματα ...», βλ. *Maurer S.M., Onsrud H. & Hugenholtz B.*, Europe's Database Experiment, SCIENCE vol. 294. 26/10/2001, σελ. 789.

44. Άλλωστε και στον ακαδημαϊκό χώρο αναζητείται η απάντηση στο βασικό ερώτημα, τι μπορεί να είναι, κατά την Οδηγία, βάση δεδομένων, βλ. (ανάμεσα σε άλλους) *Stamatoudi I.*, To What Extent Are Multimedia Products Databases?, στο *Perspectives on Intellectual Property Series*, (Michael Blankeny), London 2000, επίσης *Derclaye E.*, (2002) What is a Database?. *Journal of World Intellectual Property* 5 (6), 981-1011.

45. Τα στοιχεία των δικαστικών υποθέσεων που αναφέρονται εδώ προέρχονται από την ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Δικαίου της Πληροφορίας του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ. The Database Right File, www.ivir.nl. Ειδικά για αντιγραφές στοιχείων συνδρομητών τηλεφωνικών υπηρεσιών, βλ. *France Telecom v. MA Editions*, Paris Commercial Court (Tribunal de Commerce), 18 Ιουνίου 1999, *KPN v. Denda International and others*, Εφετείο του Arnhem, 15 Απριλίου 1997, [1997] *Informatierecht/AMI* 218; [1997] *Computerrecht* 314 με σχόλιο *H. Struik*. r 2000, *KPN v. Denda, International and others - Πρωτοδικείο Almelo 6 Δεκεμβρίου 2000*, [2001] *AMI* 69, *Tele-Info-CD, Bundesgerichtshof*, 6 Μαΐου 1999, *KPN v. XSO*, Πρόεδρος Πρωτοδικών στο Πρωτοδικείο της Χάγης, 14 Ιανουαρίου 2000, [2000] *Mediaforum* 64, σχόλιο του *P.B. Hugenholtz*; [2000] *Informatierecht/AMI* 71, σχόλιο του *A. Beunen* στη σελ. 58 (αντιγραφή από on line κατάλογο στοιχείων συνδρομητών τηλεφωνικών υπηρεσιών).

46. *München Landgericht*, 8 Αυγούστου 2002, Editorial Aranzadi, *Elda (Alicante) Tribunal de primera instancia*, 2 Ιουλίου 1999.

47. *ADV-Firmenbuch*, Oberste Gerichtshof, 9 Απριλίου 2002.

48. *Cadremploi v. Keljob*, Tribunal de Grande Instance, Paris, 5 Σεπτεμβρίου 2001.

49. *Ste. Tigest Sarl v. Ste Reed Exposition France et al.*, Paris Cour d' Appel, 12 Σεπτεμβρίου 2001, *Miller Freeman v. Neptune Verlag*, Paris Tribunal de Grande Instance, 31 Ιανουαρίου 2001.

50. *Dresden Oberlandesgericht*, 10 Οκτωβρίου 2002.

51. *Rostock Amtsgericht*, 20 Φεβρουαρίου 2001, *Kidnet v. Babynet*, Cologne Landgericht, 25 Αυγούστου 1999.

52. *Berlin Kammergericht*, 9 Ιουνίου 2000.

53. *Stichting Vrije Recreatie v. Vakantieboerderij.nl*, Zutphen Arrondissementsrechtbank, 2 Σεπτεμβρίου 2003.

54. *Newsbooster com*, Copenhagen Byret, 16 Ιουλίου 2002, *München Landgericht*, 1 Μαρτίου 2002, *Algemeed Dagblad et al. v. Eureka*, Rotterdam Arrondissementsrechtbank, 22 Αυγούστου 2000.

55. 29 U 4008/2002, München Oberlandesgericht, 10 Οκτωβρίου 2002.

56. *Les Editions Nerressis v. France Telecom Multimedia Services*, Tribunal de Grande Instance, 14 Νοεμβρίου 2001, *NVM v. De Telegraaf* («El Cheapo»), The Hague, Gerechtshof, 21 Δεκεμβρίου 2000.

κίνηματογράφου,⁵⁷ σύνολα ηλεκτρονικών διευθύνσεων,⁵⁸ κατάλογοι με συλλογικές συμβάσεις εργασίας⁵⁹ κ.ά.

Το ερώτημα κατά πόσο μια συλλογή πληροφοριών συνιστά βάση δεδομένων κατά την Οδηγία, απαντήθηκε στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων θετικά, ενώ δεν φαίνεται να απαιτήθηκαν, όπως όμως ορίζει η Οδηγία, κάποιες αποδείξεις ουσιώδους επένδυσης στην κτήση κ.λπ. των δεδομένων.⁶⁰ Έτσι, για παράδειγμα, μια σειρά 251 διαδικτυακών συνδέσμων ιστοτόπων με υλικό σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών κρίθηκε ότι συνιστούσε βάση δεδομένων, καθώς το Δικαστήριο αναγνώρισε ουσιώδη επένδυση στη συλλογή, έρευνα και ενημέρωση των συνδέσμων.⁶¹ Το αποτέλεσμα αυτό μάλλον μας παραπέμπει στη γνωστή έκφραση «ό,τι αξίζει να αντιγραφεί, αξίζει και να προστατευθεί»⁶² (με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας). Σπάνια επίσης έγινε αποδεκτό ότι η φερόμενη ως βάση δεδομένων δεν περιείχε δεδομένα ανεξάρτητα μεταξύ τους και ατομικώς προσία (με ηλεκτρονικό ή κατά άλλον τρόπο) και επομένως, δεν είχε εφαρμογή σε αυτήν το ειδικής φύσης δικαίωμα.⁶³

Γενικά, δεν μπορούμε να διαγνώσουμε μια ομοιομορφία ως προς, για παράδειγμα, το ποσοστό των δεδομένων που απαγορεύεται να εξαχθεί από προστατευόμενη με ειδικής φύσης δικαίωμα (80%; 60%; 12%⁶⁴), ενώ παράλληλα, βρίσκουμε στα σκεπτικά να εισέρχονται ερωτήματα όπως η αξία των δεδομένων που αφαιρέθηκαν⁶⁵-κάτι που θυμίζει το κριτήριο της Οδηγίας, το «ποιοτικά ουσιώδες» τμήμα της βάσης.⁶⁶ Σε πολλές περιπτώσεις η νομική βάση της προσβολής του δικαιώματος ειδικής φύσης αποτελούσε έναν επιπλέον ισχυρισμό, σε αγωγές που ουσιαστικά στηρίζονταν στον αθέμιτο ανταγωνισμό. Αλλού, τέλος, θυμίζοντάς μας έντονα την παλαιότητα⁶⁷ στενή σχέση του copyright με τη λογοκρισία, η αγωγή με βάση το ειδικής φύσης δικαίωμα στην ουσία είχε σκοπό να εμποδίσει την ελευθερία λόγου και έκφρασης.⁶⁸ Πάντως, δεν φαίνεται να έχει ευρέως δημοσιευθεί μια δικαστική απόφαση που να αφορά παραβίαση δικαιώματος ειδικής φύσης σε επιστημονική ή τεχνική βάση δεδομένων.

Οι αγωγές αυτές αφορούσαν την υποτιθέμενα απαγορευμένη, λόγω της Οδηγίας, οικειοποίηση από τρίτους δεδο-

μένων, τα οποία επιτυχώς αποκαλέστηκαν «συνθετικά»⁶⁹ (με την έννοια ότι δεν ήταν αποτελέσματα συλλογής, αλλά δημιουργίας από εκείνους που αποζητούσαν την αποκλειστική τους εκμετάλλευση λόγω του ειδικής φύσης δικαιώματος). Αντίθετα προς την επιδιωκόμενη αυτή προστασία, σταδιακά διαμορφώθηκε μια πολύ ενδιαφέρουσα θεωρία, η «θεωρία του παρα-προϊόντος» («spin-off theory»), ολλανδικής νομολογιακής προέλευσης.⁷⁰ Κατά τη θεωρία αυτή, το ειδικής φύσης δικαίωμα του κατασκευαστή αφορά βάσεις δεδομένων, οι οποίες προέκυψαν μετά από επενδύσεις

57. *Spot v. Canal Numedia*, Tribunal de première instance, Bruxelles, 18 Ιανουαρίου 2002.
 58. *La Société Sonacorta v. le syndicat Subsonacorta*, Paris, Tribunal de Grande Instance, 22 Ιουλίου 2003.
 59. *Dictionnaire Permanent des Conventions Collectives*, Lyon Tribunal de Grande Instance, 28 Δεκεμβρίου 1998, [1999] 181 RIDA 325.
 60. Μια απόφαση που δεν δέχθηκε ότι υπάρχει προστατευόμενη βάση δεδομένων είναι η *Groupe Moniteur and others v. Observatoire des Marchés Publics – Cour d' appel de Paris*, 18 Ιουνίου 1999, η οποία αφορούσε αντιγραφή και αναπαραγωγή προεκτύπων δημοσίων έργων. Το Δικαστήριο δεν αποδέχθηκε ότι υπήρχε ουσιώδης επένδυση.
 61. *Kidnet v. Babynet*, Landgericht Koln, 26 Αυγούστου 1999.
 62. *Per Peterson J.*, University of London Press v. University Tutorial Press (1916) 2 Ch. 601, 610.

63. *MIDI-Files Landgericht München I* 30 March 2000 (τα δεδομένα που συνιστούν ένα αρχείο MIDI δεν είναι ατομικώς προσία), *Dresden Oberlandesgericht*, 10 Οκτωβρίου 2002 (έντυπες εφημερίδες με αγελίες και έντυπα άρθρα περιοδικών δεν μπορούν να αποτελέσουν βάσεις δεδομένων, καθώς τα στοιχεία τους δεν είναι ατομικώς προσία. Υπάρχει, όμως, και αντίθετη απόφαση, *Publishers v. Euroclip et al.*, Amsterdam Arondissementsrechtbank, 4 Σεπτεμβρίου 2002).
 64. Η αφαίρεση 12% βάσης δεδομένων αρκούσε κατά το Εφετείο του Παρισιού (υπόθεση *Cadremploi*, βλ. παραπάνω υποσημείωση 48) για να θεμελιωθεί ευθύνη.
 65. *P.I.x. SARL News Invest v. SA PR Line*, Εφετείο Βεροσλλιών, 11 Απριλίου 2002. Εκεί η αφαίρεση δέκα επικοινωνιών και δύο επισίων αναφορών σε διάστημα έξι μηνών κρίθηκε ότι δεν ισοδυναμούσε με εξαγωγή ουσιώδους τμήματος της βάσης, καθώς τα στοιχεία που αφαιρέθηκαν δεν ήταν στρατηγικής σημασίας, ώστε να μπορούν να χαρακτηρισθούν «ουσιώδη».
 66. Ως προς το ποιοτικά ουσιώδες του περιεχομένου της βάσης, το ΔΕΚ στην απόφασή του για τις βάσεις δεδομένων (βλ. παρακάτω στο κείμενο) έκρινε τελικά πως «... το ουσιώδες μέρος, αξιολογούμενο ποσοτικά ή ποιοτικά, αναφέρεται στο μέγεθος της επένδυσης στην κτήση, επαλήθευση ή παρουσίαση του περιεχομένου του αντικείμενου της εξαγωγής ή/και επαναχρησιμοποίησης, ανεξάρτητα από το εάν αυτό το αντικείμενο της εξαγωγής εκπροσωπεί ένα ποσοτικά ουσιώδες μέρος του γενικού περιεχομένου της βάσης. Ένα ποσοτικά ασήμαντο μέρος του περιεχομένου της βάσης μπορεί στην πραγματικότητα να αντιστοιχεί ... σε σημαντική επένδυση σε ανθρώπινους πόρους, τεχνική ή οικονομική επένδυση ...», ΔΕΚ, παρ. 71 της απόφασης για την *British Horseracing Board* βλ. υποο. 4.
 67. Βλ. *Patterson L. R.*, *Copyright in Historical Perspective*, Vanderbilt University Press, 2003, 135 επ.
 68. Στην πολύ ενδιαφέρουσα υπόθεση *La Société Sonacotra v. le syndicat Subsonacotra*, Paris, Tribunal de Grande Instance, 22 Ιουλίου 2003, η εταιρία Sonacotra ενήγαγε το συνδίκιο των εργαζομένων σε αυτήν, γιατί το σωματείο χρησιμοποίησε τη συλλογή των 1.600 ηλεκτρονικών διευθύνσεων των εργαζομένων ως μέσο επικοινωνίας του σωματείου με τους εργαζόμενους και συγκεκριμένα, είχε αποστείλει σε όλους καταγγελίες κατά της εταιρείας. Η εταιρία κέρδισε την αγωγή, λόγω του ειδικής φύσης δικαιώματος στη βάση με τις διευθύνσεις, απορρίπτοντας, ανάμεσα σε άλλα, και το επιχείρημα ότι το σωματείο είχε δικαίωμα να επικοινωνεί με τα μέλη του κατά τον τρόπο αυτόν. Για μια λεπτομερή ανάλυση της χρήσης κανόνων πνευματικής ιδιοκτησίας με στόχο την προσβολή του δικαιώματος στην ελευθερία λόγου και έκφρασης βλ. *Benkler Y.*, *Free As the Air to Common Use: First Amendment Constraints on Enclosure of the Public Domain*, 74 N.Y.U. Law Review 354 (1999).
 69. Βλ. *Maurer S.M.* et al., όπ.
 70. Για τη θεωρία αυτή βλ. *Hugenholtz B.*, *Program Schedules, Event Data and Telephone Subscriber Listings under the Database Directive—The «Spin-off» Doctrine in the Netherlands and elsewhere in Europe*, <http://www.ivir.nl/publications/hugenholtz/spinoffordham.html>, *Hugenholtz B.*, *Abuse of Database Right, Sole-source information banks under the EU Directive*, www.ivir.nl/publications και *Davison M. & Hugenholtz B.*, *Football Fixtures, Horse Races and Spin-offs: the ECJ Domesticates the Database Right*, (2005) EIPR, 3, 113.

που συνδέθηκαν ειδικά και άμεσα με τη δημιουργία τους. Εάν μια βάση δεδομένων είναι «παρα-προϊόν» μιας άλλης δραστηριότητας και θα προέκυπτε ούτως ή άλλως, τότε το κίνητρο δημιουργίας μιας βάσης ως επιχείρημα υπέρ του ειδικής φύσης δικαιώματος δεν έχει εφαρμογή: αφού η βάση θα υπήρχε έτσι και αλλιώς, καμία ανάγκη περαιτέρω προστασίας με ειδικής φύσης δικαίωμα δεν προκύπτει.⁷¹ Η παροχή κινήτρων δημιουργίας, μέσω της χορήγησης κάποιου δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας, δεν έχει νόημα, όταν η δημιουργία είναι και χωρίς αυτό εξασφαλισμένη.

Τέσσερις διαφορετικές αγωγές σε Πρωτοδικεία της Ελλάδας, Φινλανδίας, Αγγλίας και Σουηδίας κατέληξαν στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο εξέδωσε την απόφασή⁷² του την 9.11.2004. Το ΔΕΚ ουσιαστικά δέχθηκε (όχι ρητά) τη θεωρία του παρα-προϊόντος και απομακρύνθηκε από την αντίθετη εισήγηση της Δικαστού *Stix-Hackl*. Ως προς τη βάση δεδομένων του British Horseracing Board, αρμόδιας οργάνωσης για τους ιππικούς αγώνες στην Αγγλία, το ΔΕΚ έκρινε ότι οι πηγές που δαπανώνται για να κατασκευαστεί κανείς έναν κατάλογο αλόγων που συμμετέχουν σε αγώνες και για τον συνεχή έλεγχο τους, δεν συνιστούν επένδυση στην κτήση και επαλήθευση περιεχομένου βάσης δεδομένων. Πρόεβν δηλαδή στην εξής διάκριση, ερμηνεύοντας την Οδηγία: η επένδυση στην κατασκευή μιας βάσης δεδομένων υπολογίζεται για την προστασία της βάσης με ειδικής φύσης δικαίωμα μόνον όταν αυτή η επένδυση αφορά κτήση («obtaining») δεδομένων που ήδη υπάρχουν και όχι όταν αφορά την ίδια τη δημιουργία («creation») των δεδομένων.⁷³ Αν και η διάκριση αυτή έχει χαρακτηριστεί «μεταφυσική»,⁷⁴ ενισχύοντας μια παλαιότερη άποψη

ότι, ούτως ή άλλως, το δικαίο της πνευματικής ιδιοκτησίας ανήκει στη μεταφυσική του δικαίου,⁷⁵ πάντως φαίνεται ότι το ΔΕΚ θέλησε να περιορίσει τις προστατευόμενες βάσεις και να αφήσει εκτός προστασίας, συγκεκριμένα, τις βάσεις με τα «συνθετικά» δεδομένα. Έτσι, κάπως «εξημερώθηκε»⁷⁶ το ειδικής φύσης δικαίωμα και ναυάγησαν και τα σχέδια της William Hill και του British Horseracing Board, να ξεκινήσουν την παραχώρηση αδειών χρήσης της βάσης προς τις εταιρίες στοιχημάτων, με κέρδος εκατομμύρια ευρώ το χρόνο.⁷⁷ Υποστηρίζεται⁷⁸ πάντως, ότι το ΔΕΚ έχασε την ευκαιρία να ξεκαθαρίσει τα πραγματικά οικονομικά επιχειρήματα υπέρ της προστασίας με το ειδικής φύσης δικαίωμα (παροχή κινήτρων κ.λπ.) και περιορίστηκε αντίθετα σε σημειολογικές και ορολογικές διασαφήσεις.

71. Βλ. άρθρα στην υποσημ. 70.

72. Βλ. υποσημ. άρ. 4.

73. Ως προς τις άλλες τρεις υποθέσεις (Ελλάδα, Φινλανδία, Σουηδία) αφορούσαν αγωγές από τους αντίστοιχους οργανισμούς αγώνων ποδοσφαίρου, οι οποίοι διεκδίκησαν το ειδικής φύσης δικαίωμα στις βάσεις δεδομένων τους που περιείχαν καταλόγους με ποδοσφαιρικούς αγώνες, κατά οργανισμών στοιχημάτων, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τις πληροφορίες για τους αγώνες για στοιχήματα. Επειδή τις πληροφορίες για τις ημερομηνίες κ.λπ. των αγώνων δεν τις έπαιρναν απ' ευθείας από τις βάσεις δεδομένων, αλλά από άλλες πηγές, όπως π.χ. εφημερίδες, οι οργανισμοί υποστήριξαν, εκτός των άλλων, ότι αυτή αποτελεί έμμεση λήψη δεδομένων και άρα, δεν μπορεί να υπολογιστεί ως αφαίρεση από τη βάση, κατά την Οδηγία (βλ. παρ. 52-53 της απόφασης της British Horseracing Board, ό.π.). Το επιχείρημα απερρίφθη από το ΔΕΚ. Επίσης, το ΔΕΚ δέχθηκε την ανανέωση του χρόνου προστασίας με το ειδικής φύσης δικαίωμα για ολόκληρη τη βάση κάθε φορά που ο κατασκευαστής προβαίνει σε ενημέρωση, επαλήθευση κ.λπ. της βάσης, επομένως στήριξε τη δυνατότητα της αέναης προστασίας. Βλ. *Davison M. & Hugenholtz B.*, Football fixtures, ό.π. υπ. 70.

74. *Davison*, ό.π., προηγούμενη υποσημείωση. Οι συγγραφείς αναρωτούνται εάν, για παράδειγμα, η καταγραφή μετεωρολογικών δεδομένων συνιστά κτήση δεδομένου που ήδη υπάρχει, ή δημιουργία νέου. Την ίδια ερώτηση θέτουν και για την καταγραφή γονιδιακών σειρών (genetic sequences) από τους επιστήμονες: βρίσκουν κάτι που ήδη υπάρχει και του δίνουν ένα «όνομα» ή δημιουργούν τη σειρά; Ενώ είναι αλήθεια ότι δεν έχουμε αγωγές που να αφορούν τέτοια δεδομένα, καθώς φαίνεται ότι το ειδικής φύσης δικαίωμα δημιουργήθηκε για τις βιομηχανίες του πολιτισμού και της ψυχαγωγίας, χωρίς αληθινό ενδιαφέρον για την επιστήμη (βλ. *Cornish W.*, Intellectual Property:

omnipresent, distracting or irrelevant? Cambridge University Press, 2003, κεφ. 1, Inventing Intellectual Property, σελ. 39), σημαντικές πληροφορίες στη βιοτεχνολογία και τις σχετικές επιστήμες αποθηκεύονται σε μεγάλες βάσεις δεδομένων, ενώ οι ερευνητικές κοινότητες ανησυχούν έντονα ότι αυτά τα εργαλεία θα έπρεπε να είναι προσβάσιμα σε όλους, βλ. *Cornish*, ό.π. Μια από τις πιο σημαντικές βάσεις δεδομένων αυτού του είδους είναι η ισλανδική βάση δεδομένων της εταιρίας DeCode Genetics Inc., βλ. σχετικά *Canelloupolou-Bottis M.*, deCode and genetic databanks: where consent to genetic research means patenting a nation's genes, paper presented at the eighth ETHICOMP International Conference on the Social and Ethical Impacts of Information and Communication Technologies, "Looking back to the future", Sweden, 12-16 September 2005, www.ccsr.cse.dmu.ac.uk/conferences/ethicomp/ethicomp2005/abstracts/53.html. Είναι χαρακτηριστικό ότι, κατά τη διάρκεια έκδοσης της Οδηγίας για τις βάσεις δεδομένων, στα διάφορα σχέδια νόμου στην Ισλανδία που αφορούσαν τη «νομιμοποίηση» της λειτουργίας της βάσης της DeCode με νόμο, αλλάζει ο ορισμός για τη βάση δεδομένων της deCode ανάλογα με τον εκάστοτε ορισμό των σχεδίων της Οδηγίας, βλ. *Canelloupolou-Bottis M.*, ό.π., με μόνο δυνατό συμπέρασμα ότι η βάση γενετικών δεδομένων της Ισλανδίας έπρεπε οπωσδήποτε να μπορεί να χαρακτηριστεί βάση προστατευόμενη με ειδικής φύσης δικαίωμα.

75. *Folsom v. Marsh*, 9 F. Cas. 342, 244 (C.C.Mass. 1841), per Justice Story: «... το copyright πλησιάζει περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα υποθέσεων ... προς αυτό που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε μεταφυσική του δικαίου, όπου οι διακρίσεις είναι ή μπορούν να είναι, πολύ λεπτές και ραφιναρισμένες και μερικές φορές, σχεδόν εφήμερες ...». Πρβλ. και *Hugenholtz B.*, Abuse of Database Right, Sole-Source information banks under the EU Directive, www.ivir.nl/publications, «...θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι και οι βάσεις επιστημονικών δεδομένων (όπως της Reed Elsevier) αποτελούν συλλογές δεδομένων που δημιουργήθηκαν, όμως δεν είναι βέβαιο εάν το ΔΕΚ θα είχε τη διάθεση να επεκτείνει τη θεωρία του για τη δημιουργία δεδομένων τόσο πολύ. Η διάκριση μεταξύ της κτήσης δεδομένων και της δημιουργίας δεδομένων προκαλεί φιλοσοφικά ερωτήματα που κεντράν πολύ πέραν του πεδίου της πνευματικής ιδιοκτησίας και του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού ...».

76. Βλ. *Davison M. & Hugenholtz B.*, Football Fixtures, ό.π., υπ. 70.

77. Για την British Horseracing Board, το αναμενόμενο κέρδος υποστηρίζεται ότι ανερχόταν σε 100 εκατομμύρια αγγλικές λίρες το χρόνο, βλ. *Nutron J.*, ECJ limits database protection, www.legalmediagroup.com, 14.11.2004.

78. *Boyle J.*, A Natural Experiment, Financial Times, November 22, 2004. <http://news.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>

3. Η αξιολόγηση της Οδηγίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η αξιολόγηση της Οδηγίας για τις βάσεις δεδομένων άργησε πάρα πολύ: από το 2001, χρόνος κατάθεσής της κατά τους κοινοτικούς κανόνες, τελικά κατατέθηκε το 2005.⁷⁹ Είχε προηγηθεί μια έρευνα⁸⁰ που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε αναθέσει σε μια ιδιωτική εταιρία, την *Nautadutilh*, σχετικά με την ενσωμάτωση της Οδηγίας στην Ευρώπη. Η *Nautadutilh* είχε επεξεργασθεί απαντήσεις (σε ερωτηματολόγιο) από 44 φορείς, ενώ η επίσημη αξιολόγηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή βασίστηκε στις 101 απαντήσεις που έλαβε από τους 500 φορείς στους οποίους απευθύνθηκε.⁸¹ Και στις δύο περιπτώσεις, ο σκοπός ήταν ουσιαστικά η συλλογή και επεξεργασία εμπειρικού υλικού για τα αποτελέσματα της Οδηγίας, με κέντρο την απάντηση στο κρίσιμο ερώτημα: αυξήθηκαν οι ευρωπαϊκές επενδύσεις στις βάσεις δεδομένων; Γίναμε περισσότερο ανταγωνιστικοί, κυρίως έναντι των ΗΠΑ;⁸²

Το συμπέρασμα της *Nautadutilh* δεν το γνωρίζουμε καθώς είναι απόρρητο.⁸³ Ούτως ή άλλως, λίγες γραμμές από την έρευνα της *Nautadutilh* υπάρχουν στην επίσημη αξιολόγηση της Επιτροπής, η οποία δεν φαίνεται να θέλησε να χρησιμοποιήσει σχεδόν τίποτα από την εκτεταμένη αυτή έρευνα.⁸⁴ Η απάντηση στην επίσημη αυτή αξιολόγηση ως προς το ερώτημα της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας είναι αρνητική: «η οικονομική επιρροή του ειδικής φύσης δικαιώματος στην παραγωγή βάσεων δεδομένων δεν αποδείχθηκε».⁸⁵ Η παραγωγή των ευρωπαϊκών βάσεων δεδομένων είχε «πέσει» το 2004 στις 3.095, ενώ το 2001 καταγράφονταν στο *Gale Directory of Databases*⁸⁶ 4.085 ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων. Το 2004 είχαμε λιγότερες βάσεις από όσες υπήρχαν πριν εκδοθεί η Οδηγία. Σε όλο το διάστημα της σύγκρισης, οι αμερικανικές on line βάσεις δεδομένων διατήρησαν σταθερά την πρώτη θέση κατά έναν παράγοντα 2,5 προς 1, έναντι των ευρωπαϊκών.⁸⁷

Η Επιτροπή κατέληξε προτείνοντας τέσσερις λύσεις: 1. Κατάργηση της Οδηγίας 2. Κατάργηση του ειδικής φύσης δικαιώματος. 3. Τροποποίηση του ειδικής φύσης δικαιώματος και 4. Διατήρηση του status quo. Ως προς τα πλν και συν κάθε θέσης, η Επιτροπή παρέθεσε την ανησυχία της για το ότι η πιθανή κατάργηση της Οδηγίας θα επέβαλε τη νέα έναρξη αναζήτησης ειδικής προστασίας βάσεων δεδομένων και θα μας γύριζε πίσω, στο ανομοιόμορφο καθεστώς προστασίας που ισχύει σε κάθε κράτος μέλος («...στο προ-Οδηγίας σενάριο...»⁸⁸). Κάλεσε τους ενδιαφερόμενους σε κατάθεση σχολίων για την αξιολόγηση εντός προθεσμίας οκτώ ημερών και έλαβε 53 απαντήσεις,⁸⁹

Δεν είναι βέβαια σωστό να υπολογίσουμε το ίδιο κάθε απάντηση, καθώς μια απάντηση, για παράδειγμα προέρχεται από μια φοιτήτρια νομικής σχολής,⁹⁰ ενώ άλλη (μια πάλι) από την ALLEA (All European Academies, Ομοσπονδία 53 Ακαδημιών της Ευρώπης). Παράλληλα, μερικά σχόλια

είναι μόνο τρεις-τέσσερις γραμμές (π.χ. του 1% Commission Betting Exchange) και άλλα πολυσέλιδα. 31 απαντήσεις προέρχονται από δικαιούχους του ειδικής φύσης δικαιώματος (εκδότες, κατασκευαστές, τύπος κ.λπ.), 13 προέρχονται από τον ακαδημαϊκό χώρο (καθηγητές, βιβλιοθήκες κ.λπ.) και 8 είναι καθαρά εκπρόσωποι των χρηστών (π.χ. ενώσεις καταναλωτών). Κι ενώ είναι βέβαια ενθαρρυντικό, αλλά και δημοκρατικό, να ζητείται η γνώμη όλων, τα σχόλια είναι σε γενικές γραμμές ανάλογα με τα συμφέροντα εκείνων που απαντούν. Οι εκπρόσωποι των χρηστών προτείνουν, για παράδειγμα, είτε τροποποίηση είτε την πλήρη κατάργηση του δικαιώματος ειδικής φύσης κ.λπ.

79. First Evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases, http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/prot-data-bases/prot-databases_en.htm

80. *Nautadutilh*, Final Report. The Implementation and Application of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases, Study-Contract TD/2001/B5-3001/#/72

81. First Evaluation, ό.π., σελ. 6. Οι 500 φορείς που επελέγησαν ήταν όλοι μικροί ή μεγάλοι (από 10 άτομα προσωπικό ως 500) εκδότες, υπηρεσίες παροχής πληροφοριών, κατασκευαστές βάσεων κάθε μορφής (έντυπης, ψηφιακής κ.λπ.) διανομείς κ.ά., 30% από την Αγγλία και 46% από Ιταλία, Γερμανία, Βέλγιο και Γαλλία. Ερωτήθηκαν, τελικά, οι ίδιοι οι δικαιούχοι του δικαιώματος ειδικής φύσης, κατά πόσο συμφωνούν να διατηρήσουν το δικαίωμα αυτό, κάτι που βεβαίως οχολιάστηκε ιδιαίτερα αρνητικά: «...αυτού του είδους η αξιολόγηση είναι σαν να ρωτάμε τους αγρότες στην Ευρώπη τι γνώμη έχουν για τις επιδοτήσεις που εισπράτουν, Boyle J., Two Database Cheers for the European Union, Financial Times 20.1.2006, <http://news.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>)

82. Στην αξιολόγηση αναφέρονται και άλλοι στόχοι της Οδηγίας, όπως για παράδειγμα, η εναρμόνιση των διαφόρων δικαιών των κρατών-μελών, η διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης των χρηστών σε βάσεις δεδομένων κ.λπ. Είναι όμως βέβαιο ότι ο κύριος στόχος της Οδηγίας ήταν η παροχή κινήτρων στους κατασκευαστές, ώστε να προκύψει μεγαλύτερη παραγωγή βάσεων, κυρίως έναντι των ΗΠΑ.

83. Όλο το σώμα της έρευνας υπάρχει διαθέσιμο στο διαδίκτυο, εκτός από την εκτίμηση της εταιρίας για την Οδηγία και τις συστάσεις στις οποίες προβαίνει. Τα περί συμφωνίας τήρησης απορρήτου της ιδιωτικής εταιρίας με την Επιτροπή προκύπτουν από προσωπική ηλεκτρονική επικοινωνία με την αρμόδια *Fabienne Brison*, της 18.5.2006.

84. Ως προς την έρευνα της *Nautadutilh*, έχει υποστηριχθεί (*Block*, βλ. υπ. 87) ότι δεν πληρούσε τα εκγύγια μιας επιστημονικής έρευνας, καθώς μόνο 45 ήταν οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο, ενώ οι ερωτηθέντες δεν επελέγησαν τυχαία. Από τους 45, οι 10 ήταν πολύ μεγάλοι κατασκευαστές βάσεων (με μέσο όρο κύκλου εργασιών 200 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο και μέσο αριθμό εργαζομένων 50), ενώ δεν υπήρχε στην ομάδα κάποιος αντιπρόσωπος των καταναλωτών. Και πάλι, παρά τα προβλήματα αυτά, οι 2 στους 3 ερωτώμενους έκριναν ότι η Οδηγία δημιούργησε μια ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων των χρηστών και των κατασκευαστών βάσεων.

85. First Evaluation, ό.π., σελ. 5.

86. Gale Group. Επίσης οδηγός διεθνώς αναγνωρισμένος για την παραγωγή βάσεων δεδομένων σε όλο τον κόσμο, της *Martha Williams*, στον οποίο βασίστηκε η Επιτροπή για την αξιολόγηση.

87. *Block M.*, The Empirical Basis for Statutory Database Protection after the European Database Directive, www.law.duke.edu/cspd/papers/empirical.doc, σελ. 7.

88. First Evaluation, ό.π., σελ. 25.

89. Βλ. 1οσσελίδα με τα σχόλια, υποσημ. 8.

90. *Sharon Wares*, Scotland. Βλ. υποσημ. 8.

Οι κατασκευαστές βάσεων παραθέτουν χίλιους λόγους για τους οποίους τα οικονομικά στοιχεία της αξιολόγησης είναι ανακριβή⁹¹ και προτείνουν τη διατήρηση του δικαιώματός τους (μερικοί ζητούν και την ενδυνάμωσή του!⁹²) Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση Εκδοτών Οδηγών και Βάσεων Δεδομένων (EADP) παραπονείται ότι η Επιτροπή την αναγκάζει να σχολιάσει μόνο τα δικά της συμπεράσματα στην αξιολόγηση (και ποια άλλα, όμως;), ότι ασχολήθηκε μόνο με την οικονομική επίδραση του δικαιώματος και όχι με την καλύτερη προστασία των δικών της δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ότι άλλο είναι ο αριθμός των βάσεων δεδομένων και άλλο η ποσότητα των δεδομένων μέσα στις βάσεις, ότι είναι πολύ νωρίς για την αξιολόγηση (η οποία όμως άργησε 4 χρόνια), ότι η τυχόν κατάργηση του δικαιώματος αφήνει τους κατασκευαστές με μόνη την προστασία του δικαίου των συμβάσεων (αυτό όμως είναι ανακριβές⁹³). Και αναρωτιέται η Ένωση, μάλιστα, πως είναι δυνατόν κάτι που δεν υπάρχει (αφού δεν έχει αρνητική κατά αυτήν οικονομική επίδραση) να είναι εμπόδιο στην ανάπτυξη και τον νεωτερισμό (όπως υποστηρίζουν οι πολέμιοι του δικαιώματος); Σωστά, είναι αδύνατο να υποστηριχθεί ότι ένα δικαίωμα, το οποίο δεν γνωρίζει κανείς, όπως δήλωσε το 25% των κατασκευαστών που απάντησαν, λειτουργήσει ως κίνητρο κάποιας (οποιασδήποτε) ενέργειας. Όμως αυτό είναι μάλλον επιχείρημα υπέρ της κατάργησης του ειδικής φύσης δικαιώματος, αφού ο σκοπός του ήταν η ενίσχυση της παραγωγής. Αλλού παρατίθεται, ως το πλέον σημαντικό επιχείρημα υπέρ της διατήρησης της Οδηγίας, το «θρησκευτικής φύσης» μάλλον επιχείρημα ότι οι κατασκευαστές πλέον πιστεύουν στο ειδικής φύσης δικαίωμα και επομένως, η Οδηγία είχε αποτέλεσμα (!).⁹⁴ Εάν αυτό το επιχείρημα υιοθετηθεί, είναι μάλλον δύσκολο κατόπιν να διαψεύσουμε ότι πραγματικά, η Οδηγία βασίζεται σε «οικονομικά voodoo».⁹⁵

Από εκείνους τους σχολιαστές που υποστήριξαν την κατάργηση του ειδικής φύσης δικαιώματος, χαρακτηριστική είναι η θέση της Yahoo!⁹⁶ (της πολύ γνωστής εταιρίας/μηχανής αναζήτησης που δραστηριοποιείται στο διαδίκτυο). Συνοπτικά, η Yahoo! υποστήριξε ότι δεν έχει καμία ανάγκη, ως κατασκευαστής της βάσης δεδομένων Yahoo!, από το ειδικής φύσης δικαίωμα, ότι η βάση της προστατεύεται επαρκέστατα με το copyright, τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας και με τη σύμβασή της με τους χρήστες και ότι το ειδικής φύσης δικαίωμα παρεμποδίζει τη δημιουργία νέων βάσεων, καθώς οι δημιουργοί τους δεν διαθέτουν εξαιρέσεις δίκαιης χρήσης για να προστατευθούν, όταν συμπεριλαμβάνουν υλικό από το διαδίκτυο για την κατασκευή της βάσης τους.

4. Τελικές σκέψεις

Από τους 500 κατασκευαστές που ερωτήθηκαν στην επίσημη διαδικασία της αξιολόγησης, μόνο 101 (ο ένας στους 5) απάντησαν στην Επιτροπή. Από αυτούς τους 101,

οι 25 δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν καν πως αυτό το ειδικής φύσης δικαίωμα υπήρχε. Το ερωτηματολόγιο πάνω στο οποίο βασίστηκε η επίσημη αξιολόγηση της Οδηγίας από την Επιτροπή δεν στάλθηκε σε εκείνους που είχαν ήδη εμπλακεί σε δικαστικούς αγώνες⁹⁷ με βάση το ειδικής φύσης δικαίωμα, σε εκείνους δηλαδή που είχαν γνώση της ύπαρξής του, αλλά και το διεκδίκησαν δικαστικά. Από όλους αυτούς τους τελευταίους, μόνο οι διάδικοι⁹⁸ στις υποθέσεις που κατέληξαν στο ΔΕΚ έστειλαν, μετά την αξιολόγηση, το σχόλιο τους στην Επιτροπή.

Τελικά λοιπόν, ποιοι είναι οι αληθινοί ενδιαφερόμενοι; Οι πιο «γνήσιοι» δικαιούχοι του ειδικής φύσης δικαιώματος, εκείνοι στους οποίους πραγματικά απέβλεπε να ισχυροποιήσει η Οδηγία, ούτε σε σημαντικά ερωτηματολόγια της Επιτροπής απαντούν, ούτε (σε μεγάλο ποσοστό) γνωρίζουν ότι διαθέτουν τέτοιο δικαίωμα, ούτε στα δικαστήρια έχουν προστρέξει για να το προστατεύσουν. Ακριβώς αντίθετα προς αυτή την απουσία, οι χρήστες, οι βιβλιοθήκες, οι επιστήμονες, οι ακαδημαϊκοί, οι καταναλωτές κ.λπ., σε Ευρώπη και Αμερική,⁹⁹ αγωνίζονται ήδη δέκα χρόνια με

91. Η σχετική παράθεση και επιχειρηματολογία παραπέμπει έντονα στο γνωστό ρητό του αμερικανού συγγραφέα *Gregg Easterbrook*, «βασάνιστε τους αριθμούς και θα σου ομολογήσουν τα πάντα». Βλ. για παράδειγμα τα στοιχεία που παραθέτει η *Data Publishers Association*, από δική της έρευνα, στο σχόλιο της, ότι δηλαδή η παραγωγή βάσεων αυξήθηκε κατά πολύ, ότι κάθε βάση τώρα περιέχει περισσότερο υλικό κ.λπ. Βλ. επίσης τα στοιχεία από την *European Federation of Magazine Publishers* προερχόμενα από τη δική τους έρευνα κ.λπ. Εκεί επίσης αναφέρεται ότι οι κατασκευαστές επίτηδες δεν έδωσαν οικονομικά στοιχεία στην Επιτροπή «για λόγους απορρήτου», βλ. σχόλιο FAEP, σελ. 3. Η FAEP επίσης δηλώνει ότι βρισκόταν σε συνεχή επικοινωνία με την Επιτροπή, κατά το στάδιο σχεδιασμού της Οδηγίας. Βλ. επίσης άλλα οικονομικά δεδομένα από την *Federation des Editeurs Europeens*, από δική τους έρευνα.

92. Με την έννοια είτε του περιορισμού των ήδη πενιχρών εξαιρέσεων του ειδικής φύσης δικαιώματος, π.χ. για ερευνητικούς σκοπούς είτε θέσπισης νέας νομοθεσίας με σκοπό την ουσιαστική κατάργηση της διάκρισης του ΔΕΚ κατά την οποία προστατεύονται μόνο οι βάσεις με δεδομένα που αποκτήθηκαν μέσω επένδυσης (και δεν δημιουργήθηκαν). Αυτή τη θέση στήριξε για παράδειγμα η *Agence-France Press*, η οποία δηλώνει αποκάλυπτα πως «η προτεινόμενη επέκταση των εξαιρέσεων του ειδικής φύσης δικαιώματος είναι νομικά μη απαιτούμενη, επικίνδυνη και θα επιβαρύνει οικονομικά τους κατασκευαστές».

93. Καθώς παραμένουν ισχυρές, βέβαια, οι διατάξεις προστασίας του copyright σε βάσεις δεδομένων, του αθέμιτου ανταγωνισμού και πολλές άλλες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η προστασία μέσω σύμβασης δεν είναι και αυτή ισχυρότατη.

94. Βλ. σχόλιο της *Software & Information Industry Association*, υποσημ. 8, σελ. 4.

95. Βλ. *Boyle J.*, *Two database cheers*, ό.π. υπ. 81 και *EU Database Directive: Hooray to faith-based legislation?*, στο www.fsfe.org/en/fellows/greve/freedom_bits/eu_database_directive_hooray_to_faith_based_legislation, 6.1.2006.

96. www.yahoo.com. Βλ. σχόλιο της Yahoo! στην ιστοσελίδα με όλα τα σχόλια, υπ. 8.

97. Βλ. παραπάνω, υπό 2, νομολογία για το ειδικής φύσης δικαίωμα.

98. Π.χ. η *British Horseracing Board*.

99. Ήδη από το 1996 ξεκίνησε στις ΗΠΑ μια σειρά κατάθεσης νομοσχεδίων με περιεχόμενο ανάλογο προς εκείνο της Οδηγίας, γεγονός που οδήγησε σε μια πολύ δυνατή και σταθερή πολεμική εναντίον αυτής της πρότασης νομοθεσίας, βλ. *Κανελλοπούλου - Μπόμπ Μ.*, *Νομική Προστασία Βάσεων Δεδομένων*, 2004, 139 επ.

κάθε δυνατό τρόπο να αποδυναμώσουν την ισχύ του ειδικής φύσης δικαιώματος. Μόνο όταν το 2005 τέθηκε στο «τραπέζι» η πρόταση να αποχωρισθούν το δικαίωμα αυτό, οι κατασκευαστές έσπευσαν να δηλώσουν την κάθετη αντίθεσή τους. Παράλληλα, οι κατασκευαστές βάσεων στις ΗΠΑ σταθερά διατηρούν την πρώτη θέση στην παγκόσμια αγορά ανενόχλητοι, ενώ καμία ειδικής φύσης προστασία βάσεων δεδομένων δεν υπάρχει εκεί, και όπως φαίνεται, μετά την αξιολόγηση, ούτε πρόκειται να ξανασυζητηθεί, τουλάχιστον στο εγγύς μέλλον.¹⁰⁰

Υπάρχει περίπτωση να καταργηθεί η Οδηγία ολόκληρη, ή να καταργηθεί το δικαίωμα ειδικής φύσης; Η θέση ότι «το ρολόι δεν γυρίζει πίσω», όπως (κυνικά ή ειλικρινά) τέθηκε σε μερικά σχόλια,¹⁰¹ σε συνδυασμό με τη γνωστή δύναμη της αδράνειας, φαίνεται ότι μπορεί τελικά να υπεριοχύσει. Μπορεί η Επιτροπή να επανεξετάσει το ενδεχόμενο, που ήταν μέσα στα Σχέδια της Οδηγίας, αλλά κάποια στιγμή «εξαφανίστηκε», της θέσπισης αναγκαστικών αδειών χρήσης («ξένων») βάσεων δεδομένων. Προτείνεται επίσης, εύλογα, η παράλληλη με τις αναγκαστικές άδειες θέσπισης μιας θετικής υποχρέωσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων (όταν είναι ο μοναδικός παραγωγός, «sole-source») να παράσχει πρόσβαση στη βάση του, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις.¹⁰² Στη συζήτηση που θα επακολουθήσει πρέπει επιπλέον να ληφθεί υπόψη η γενικότερη αρχή ότι σκοπός της μέλλουσας κοινοτικής νομοθεσίας είναι, εκτός άλλων, η απλοποίηση της παρούσας νομοθεσίας, ακόμη και μέσω της κατάργησης κανόνων κοινοτικού δικαίου.¹⁰³ Άλλωστε, κατά βασική αρχή του δικαίου, μια προσεκτική αξιολόγηση της ανάγκης λήψης μέτρων οφείλει να προηγείται της νομοθεσίας που τα υιοθετεί.

Η πνευματική ιδιοκτησία, όταν «υπερ-προστατεύει», προκαλεί σοβαρές ζημιές αντί να ωφελεί. Η πνευματική ιδιοκτησία χορηγεί αποκλειστικά δικαιώματα σε ιδιώτες με τελικό σκοπό το δημόσιο όφελος.¹⁰⁴ Η δημιουργικότητα έχει ανάγνη από ένα πλούσιο δημόσιο κτήμα. Τίποτε σήμερα, «...

όπως τίποτε από τον καιρό που δαμάσαμε τη φωτιά, δεν είναι γνήσια νέο: ο πολιτισμός, όπως η επιστήμη και η τεχνολογία, αναπτύσσεται με κάθε δημιουργό να χτίζει πάνω στα έργα των προηγούμενων ...».¹⁰⁵ Παράλληλα, σταθερή είναι η αρχή της πνευματικής ιδιοκτησίας ότι προστασία σε απλά γεγονότα, δεδομένα, δεν μπορεί να παρέχεται. Ακόμη και η ίδια η Οδηγία μας εφυσχάζει στις αιτιολογικές της σκέψεις,¹⁰⁶ ότι δεν παρέχει προστασία στα ίδια τα δεδομένα, αλλά μόνο στις βάσεις που τα περιέχουν. Ίσως, τέλος, παράλληλα με τη διόρθωση (ή κατάργηση) της Οδηγίας για τις βάσεις δεδομένων, να μας ωφελούσε ιδιαίτερα η προσεκτική μελέτη και η θέσπιση της ήδη προτεινόμενης Οδηγίας για την Πρόσβαση στην Πληροφορία.¹⁰⁷ Ίσως, τέλος, να μας ωφελούσε εξ ίσου μια εκ νέου συζήτηση για το κατά πόσο το ωφελιμιστικό επιχείρημα, πως η κύρια θεωρητική βάση της χορήγησης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι απλά και μόνο η παραγωγή περισσότερων έργων, τελικά ευσταθεί και πραγματικά εξυπηρετεί τα συμφέροντα του συνόλου.

100. Κεντρικό επιχείρημα, άλλωστε, στις συζητήσεις ήταν η ευρωπαϊκή Οδηγία και ο υποτιθέμενος κίνδυνος απώλειας της κυριαρχίας των Αμερικανών κατασκευαστών στην αγορά βάσεων. Η Οδηγία μάλλον απέτυχε κατά τους Αμερικανούς, ενώ η κυριαρχία διατηρήθηκε. Κατά την Αμερικανίδα Καθηγήτρια πνευματικής ιδιοκτησίας *Palema Samuelson* (e-mail στη γράφουσα, 18.1.2006), καινούργιο νομοσχέδιο δεν θα κατατεθεί πλέον προς έγκριση.

101. Βλ. για παράδειγμα σχόλιο του British Copyright Council και του Max Plank Institute for Intellectual Property, Competition and Tax Law, στην ιστοσελίδα με όλα τα σχόλια, υπ. 8.

102. *Hugenholtz B.*, Abuse of Database Right, ό.π.

103. Communication on better regulation, COM (2005) 97.

104. Βλ. *Boyle*, A Natural Experiment, news.ft.com/cms/s/ 4cd4941e-3cab-11d9-bb7b-00000e2511c8.html, σελ. 2.

105. *White v. Samsung Electronics*, 989 F. 2d 1512, 1513 (9th Cir.) (*Kozinski, J.*, dis.).

106. Βλ. Οδηγία, αιτ. σκ. 45, 46.

107. Βλ. σχόλιο του Consumer Project on Technology, στην ιστοσελίδα με όλα τα σχόλια, υπ. 8.

*****